Хорхе Луїс Борхес

Творець

Пам'ять ніколи не зраджувала його. Враження наринали, миттєві й живі:

кіновар гончара, небесне склепіння, всіяне зорями, які до того ж були богами, місяць, з якого впав лев, гладка поверхня мармуру під неквапними чутливими пальцями, смак веприни, в яке любив вганяти білі гострі зуби, якесь фінікійське слово, чорна тінь від списа на жовтому піску, близькість моря або жінок, терпке, густе, наче мед, вино,— могли повністю заполонити його душу.

Він знав почуття страху, але гнів і мужність теж, і якось він першим видерся на ворожий мур. Жадібний, цікавий, несподіваний, він знав лиш один закон — власну втіху, задовольнивши яку, одразу байдужів; він побував у різних краях, бачив береги різних морів, і міста, і людей, і палаци. На велелюдних базарах чи в узніжжі гори, вершина якої танула в високості — там, певно, жили сатири — він слухав хитромудрі оповіді, які сприймав за чисту монету, не розпитуючи, правда це чи вигадка.

Поступово чудовий світ відцурався його; невблаганна хмара стерла лінії його руки, зорі згасли вночі, земля хиталася під ногами. Все віддалялося й тума ніло. Бачачи, що сліпне, він закричав; в ті часи ще не знали стоїчної сором'язко сті, і Гектор міг спокійно втекти. "Я вже ніколи не побачу,— сяйнула думка,— ні сповненого міфічного жаху неба, ні свого зміненого плином років обличчя". Дні й ночі линули над розпачем його плоті, та якось уранці він прокинувся, обвів очима — вже без подиву — розпливчасті предмети довкола, і підсвідоме, як людина, яка впізнає якусь мелодію чи голос, відчув, що все це колись уже було з ним, і сприйняв це з острахом, але й з радістю, надією та цікавістю. І поринув у свою пам'ять, яку вважав безмежною, і видобув з її безодні

забутий спомин, який сяйнув монетою під дощем, можливо тому, що приходив до цього хіба уві сні. Спомин був такий. Якийсь хлопець скривдив його, і він поскаржився батько ві. Той дав йому вибалакатися, вдаючи, буцімто не чує або не розуміє його, а тоді зняв зі стіни сповнений загадкової влади бронзовий кинджал, про який потай мріяв. Він тримав його в руках і несподіванка володіння ним витіснила образу, проте батько мовив: нехай усі знають, що ти мужчина, і в голосі його був наказ. Ніч укрила дороги; стискаючи кинджал, в якому він відчував таємни чу силу, він спустився крутосхилом, на якому стояв їхній дім, і побіг до моря, уявляючи себе Аяксом та Персеєм, розтинаючи солонкувату тишу. То було саме те, що він шукав,-присмак тієї миті; все інше його не обходило-ганебність поєдинку, безглузда бійка, повернення із закривавленим кинджалом.

Той спомин викликав інший, де також була ніч і неминуча пригода. Жінка, перша з уготованих йому богами, чекала на нього в пітьмі підземелля, він шукав її в схожих на кам'яні сіті галереях і спусках, що занурювались у морок. Чому виникали саме ці спомини, позбавлені гіркоти, немов просте передчуття цього дня?

На превеликий свій подив він зрозумів. У тій ночі, в яку занурювалися тепер його смертні очі, на нього теж чекали любов та небезпека, Арей і Афродіта, бо вже вгадувався, вже підступав до нього звідусіль гомін слави й гекзаметрів, крики людей, які боронили храм, що його не врятують боги, і рипіння чорних кораблів, що шукали в морі омріяний острів, і гул "Одіссеї" та "Іліади" — йому судилося їх оспівати й закарбувати в людській пам'яті. Ми знаємо про це, але не знаємо його почувань, коли він сходив в остаточний морок.